

International Journal of Academic Value Studies

ISSN : 2149 - 8598
www.javstudies.com

International Journal of Academic Value Studies, 2015 / 1 (1): 65-78

İktisat Sosyolojisi Açısından İktisadi Dalgalanmalar ve Krizlere Karşı Tarihsel Bir Çözüm Durağı: Ahi Örgütlenmesi

Yrd. Doç. Dr. Barış AYTEKİN¹

Öğr.Gör. Selçuk BAYRAMOĞLU²

¹Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, baytek02@gmail.com

²Adıyaman Üniversitesi, Gölbaşı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, sbayramoglu@adiyaman.edu.tr

Öz

Modern ekonomiler, farklı kategorilerde iktisadi dalgalanmalar ve krizlerle çok yoğun bir şekilde karşılaşmaktadır. Bu sorunlar ekonomide arz ve talep yönlü dalgalanmaların neden olduğu problemlerin yansımaları olmaktadır. Bunun sonucunda gelir dağılımı ve toplumsal eşitsizlikler, sosyal güvenlik sisteminde yetersizlikler, sosyoekonomik kalkınma, işsizlik, enflasyon vb biçiminde sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kamu ve/veya özel sektörün borçlanma sorunu, dış ödemeler dengesizlikleri, sermaye hareketlerinin (özellikle sıcak para hareketlerinin) ekonomik yapıda neden olduğu hastalıklar, sanal ekonomi olarak nitelendirilebilecek varlık fiyatlarının gerçek değerinden sapması vb finansal sorunlar modern ekonomilerin karşılaştığı temel kriz bileşenleri olmaktadır.

Ancak iktisat sosyolojisi kapsamında değerlendirildiğinde genel olarak çoğu iktisadi temelli sorunda, insan davranışlarına bir vurgu yapılması anlamında ahlak sorununun etkilediği bir problemi ortaya çıkarmaktadır. Modern iktisadın, insanı en yüksek fayda/kar elde etme anlayışı çerçevesinde ele alan gerçeklikten uzak bir tanımlama kalıplarına sokması ve ekonomik yapının bu anlayış çerçevesinde düzenlenen bir çalışma biçimine dönüşmesi, iktisat sosyolojisi ve felsefesi açısından ele alınmasını gerektirmektedir.

Bu nedenle bu sorunlara çözüm arayışı da sadece iktisadi alanda değil sosyoekonomik ve sosyokültürel yapının biçimlenmesinde etkisi oldukça çok olan insan davranışları odağında yer almalıdır. Tarihsel bir örgütlenme olarak Ahilik ekonomisi bu açıdan iktisat sosyolojisi kapsamında önemli çözüm önerileri sunmaktadır. Ahilik, genel olarak dayanışmacı esnaf örgütü olarak bilinse de bir yaşama kültürü olarak, ekonomik tutum ve davranışlardan, sosyo-ekonomik yaşamı belirleyen çeşitli ilkeler ve düzenlemelerden oluşan çok daha fazla etkin bir yapıdır. Ahi toplumsal yapısının iktisat politikası arayışı açısından bu çözüm önerilerinin geçmişte yaşanmış bir örneği olarak dikkat çekmesi modern ekonomilerin iktisadi dalgalanmalar ve kriz sorunlarına da çözüm sunabileceği anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, İktisadi Dalgalanmalar, Kriz

JEL Kodları : M30, M31, M37.

Business Cycles and a Historical Solution Break Against Crisis in Terms of Economic Sociology: Ahi Community

Abstract

Modern economics tightly experience different business cycles and crisis. These problems are the results of the problems which are the reflections of supply demand cycle in economics. As a result of these, problems such as; income and social inequalities, inadequacy in social security, development in socioeconomics, unemployment, inflation etc. unearths. Furthermore, the borrowing problems of public and private sector, balance of payments disequilibrium, problems generated by capital movements (especially hot money flow), deviation in the real value of asset pricing and similar financial problems are the basic components of the crisis.

However, when many economic based problems are evaluated as parts of economic sociology, within the context of human behaviors are highlighted, a problem caused especially by ethical problems arises. Since modern economics treats human in the frame of highest benefit/profit obtainment and a definition far from reality and format conversion of economic structure in the lights of this conception, make it necessary to handle with regards to economic sociology and philosophy.

As a consequence, the need for solution should take place not only in economic field but also it should be human behavior oriented since this factor is efficient in the formation of socioeconomics and sociocultural structure. Ahi Community, as a historical organization, put forwards important solution offers for economic sociology. Ahi community, though known as cooperative trade body, is a more broad and active term consisting a life style, economic attitude and behaviors, principles that define economic life and regulations. The search of economic policy of Ahi community and their true past examples drew attention, so this means it could offer a solution for business cycles and crisis of modern economics.

Keywords: Ahi Community, Business Cycles, Crisis.

JEL CODES: M30, M31, M37

1. GİRİŞ

*Doğru olsan ok gibi Elden atarlar seni,
Eğri olsan yay gibi Elde tutarlar seni,
Menzil alır doğru ok Elde kalır eğri yay
(Bir Ahi esnafı levhasından).*

Ahilik¹ teşkilatı Anadolu'da bir meslek grubu (esnaf-ticari küçük işletme) örgütlenmesi olarak, XII. ve XIII. yüzyıllarında ortaya çıkmıştır. İlk defa Selçuklular döneminde (Anadolu'da Osmanlılar'dan önce hakim olan) *Kayseri* bölgesinde (İç Anadolu) esnaf dayanışması olarak başlayan bu örgütlenme, Ortaçağ dönemine ait ticari bir organizasyondan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Ahilik örgütü toplumun daha kaliteli bir üretim arayışı, belli bir meslek dalında uzmanlaşması yanında yardımlaşma, sosyal yaşamın geliştirilmesi, din sosyolojisi açısından bazı öğretilere sahip olan, iş ahlakı ve hatta güvenliğin sağlanması açısından da önemli rollere sahiptir. Bu anlayışla İslamiyet, esnaf teşkilatı içinde bir çalışma ahlakı haline gelirken, bir fetihçi ideolojiden çok bir çalışma etiği olarak öne çıkıyordu (Yıldırım, 2008).

¹ 'Ahi' sözcüğünün kökeni hakkındaki tartışmalar devam etmektedir. Kavram olarak Ahilik kelimesinin Arapçada "kardeşim" anlamına gelen "ahi" kelimesinden ve Türkçede "cömert, eli açık, yiğit" anlamlarına gelen "akı" kökünden türetildiği ileri sürülmektedir. Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ü Lügati't Türk adlı eserinde Ahi kelimesinin Türkçe kökenli 'Akı'dan geldiği yazılmaktadır. http://ekoformdergi.com/yazi_oku.php?id=9 Ahilik, terim olarak ise bir dönemin esnaf ve sanatkarlar birliğini; Örgüt olarak ise XX. Başlarına kadar, Anadolu şehir hatta köylerinde, bu birliklere eleman yetiştirme ve işleyişlerini düzenleyen kurumu ifade eder ve XVIII yüzyıldan itibaren de gedik yani lonca olarak devam etmiştir. (bkz:Çağatay, Neşet, 1997: 1 Bir Türk Kurumu Olan Ahilik)

İçinde tasavvufi öğelerin ağırlıklı olarak bulunduğu ve 12. yüzyıl Anadolu'sunda toplumsal bir dayanışma örgütü olarak doğan Ahilik, Selçuklu Anadolu'sunda göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçişi hızlandırması ve şehircilik üzerindeki olumlu katkıları yanında şehirleşmeyle birlikte ekonomik yaşam üzerindeki etkileri gibi birçok rol üstlenmiştir (Sinan, 2007).

İbn Battuta'nın da belirttiği üzere Ahilik², Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli bir rol oynamıştır (Tekkoyun, 2014:18). Yaklaşık 500 yıl boyunca Anadolu insanının üzerinde siyasi, iktisadi, ticari, askeri ve ahlaki yönden etkisini sürdürmüş güçlü bir imparatorluğun oluşmasında önemli bir yeri olan Ahilik müessesesini sadece bir esnaf zümresi ile ilişkilendirip sınırlı bir yapı olarak görmek veya göstermek son derece yanlış bir düşüncenin ürünüdür (Öztürk, ss:3). Günümüzdeki birçok sosyal ve iktisadi yönden insanların düşünce ve davranışlarını etkileyen sosyal ve ekonomik hayatı doğrudan etkileyen bir çok kurum ve kuruluşun temelini oluşmasında büyük bir pay sahibi olmuştur (Kaya, ss:553). Esnaf/Sanayi/Ticaret Odaları, İşçi/İşveren Sendikaları, Eğitim hizmeti veren kuruluşlar, Türk Standartları Enstitüsü ve Belediyeler gibi Kurum ve Kuruluşların bunlardan bazılarıdır (Demir, 1993:45).

Ahiliğin kurucusu olarak, 1205 yılında Anadolu'ya gelen ve düşünceleri Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından çok beğenilen Ahi Evran³, Sultanın emriyle Kayseri'ye yerleştirilmiştir. Ahi Evran'a göre toplumun çeşitli ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılamak için işbirliğine dayalı bir iktisadi yapıya ihtiyacı vardır. Ahi Evran, toplumdaki her kişinin belli bir meslek dalında uzmanlaşması ve o mesleği icra etmesi gerektiğini, bu sayede toplumun tüm ihtiyaçlarının çeşitli meslek grupları tarafından karşılanacağını belirtir. Kendisi de bir Debbag (Deri İşlemecisi) olan Ahi Evran, bu mesleğe ilgi duyanlara bizzat kendisi eğitim vermiştir.

Bu örgüt Ahi Evran'ın yoğun çabaları ile gelişip yayılmıştır. Ahi Evran, örgütün sürekliliğini sağlamak için, ahiliği tekke ve zaviyelere (Anadolou'da ibadet mekanları) bağlamış ancak buralarda yaşayanlara alın teri ile geçinme ilkesini öğretmiştir. Bu yönü ile "Melamilik" (Anadolou'da tasavvuf felsefesine dayanan bir inanç sistemi) ile karıştırılan ve dönemin tekkeleşme ve kendi dini görüşünü cazip kılan Bektaşilikle (Anadolu'da islamın bir inanç sistemi) örtüşen ahilik, uzun süre anlaşılammıştır (Metin, 2002).

Ahlak, sanat ve konukseverliğin üçgeninde karşımıza çıkan Ahilikte dosdoğru insan olarak bir meslek yada zanaat sahibi olmak için üyelerin gündüz tezgahlarının başında geceleri ise Ahi zaviyelerinde ahlaki ve sosyal yönden yeterli düzeyde yetişmeleri iş ve ticaret hayatının en önemli özelliğidir (Durak & Yücel, 2010:159). Bir ülkenin ilerlemesinde ve kalkınmasında ahlakın(maneviyatın) çok önemli olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Ahi sisteminin en temel özelliği de madde ile manayı, müspet ilim ile manevi ilmi dengede tutmasıdır.

İktisadi gelişmenin ve sürdürülebilir rekabetçiliğin temelini, birbiri ile ilişkili sanayi dallarının mekansal yakınlığı ve iş birliği ile bağlı olduğunun vurgulanması, Ahiliğin kümelenme olgusunu özendirerek aynı nitelikte faaliyet gösteren işletmelerin birlikte hareket ederek iş ve ticaret hacmini artıracaklarını bunun iktisadi ilerlemelere olumlu yönde yansıtacağını ifade etmektedir (Eraslan & Güngören, 2013:172). Diğer bir ifade ile dayanışmanın ve işbirliğinin bir diğer adı olan kümelenme olgusu ile bir taraftan haksız

² Ahiliğin XII. ve XIII. Yüzyıllarda kaynağını fütüvvet anlayışından Anadolu Selçuklu döneminde ortaya çıktığı bilinmektedir (Doğan, 2015 : 29). XII. yüzyılın ilk yarısından XIX. Yüzyılın ikinci yarısına kadar Anadolu'da yaşayan Türk Milletinin sanat ve meslek alanında yetişmesi ve aralarındaki münasebetlerin ahlaki temeller üzerinde gelişmelerini sağlayacak şekilde kurulan ve sosyal bir dinamizme sahip olan bir teşkilattir (Kızıler, 2015 :409).

³ Ahiliğin Anadolu'daki kurucusu olarak bilinen Ahi Evran (asıl ismi Şeyh Nasiruddin Mahmut Efendi) aslen İran'ın Hoy şehrinde (bazı kaynaklarda Güney Azerbaycan'ının Hoy kasabası olarak geçmektedir) dünyaya gelmiştir (Sancaklı, 2010:2-3). Alaaddin Keykubat'ın tahta çıkışıyla (1220-1237) davetler üzerine ilk olarak Kayseriye yerleşmiş olan ve Debbaglık mesleğini icra eden Ahi Evran buradan Konya'ya yerleşmiştir. Konya'da da yine kendisi bir taraftan mesleğini icra ederken diğer yandan tasavvufi düşüncenin manevi ikliminde Şeyh-Mürid ilişkilerini yürütmüştür.

rekabetin ve tekelciliğin önüne geçilerek üreticinin, kalite kontrolünün ve fiyat mekanizması denetiminin etkinliği ile de tüketicinin korunması hedeflenmiştir (Solak, 2009:12).

Ahilik örgütünün çok yönlü sosyokültürel ve ekonomik fonksiyona sahip olması açısından Arnakis Osmanlı Devleti'nin gelişme dinamiğinde ahilerle birlikte, Bektaşilerin ve esnaf-lonca teşkilatının üç önemli etken oyuncu olarak rol oynadığını ve ahilerin ise bu süreçte, bir üçgenin kenarlarını birbirine bağlayan tepe noktası gibi diğer unsurları da birleştirici bir görev üstlendiğini ifade etmektedir.

Ahiliğin önemi sadece dayanışmacı bir esnaf birliği olması ile sınırlı değildir. **Tabakoğlu'nun da vurguladığı gibi** Ahiler özgün bir iktisat süjesi oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Diğer yandan Kapitalizmi ve Batı medeniyetini yapan en önemli faktör **burjuva zihniyeti** karşısında farklı bir model önerisi de olmuştur. Osmanlı toplum ve ekonomisinin kapitalist gelişmenin dışında olmasının en önemli göstergelerinden biri de yerli bir burjuva sınıfının olmayışı, büyük özel servetlerin engellenişi idi. Bu durum ekonomik gelişme önünde bir engel gibi algılansa da eşitlikçi bir toplumsal yapı için olumlu katkı sağlayabilecektir.

2. MODERN EKONOMİLERİN (PİYASA TOPLUMLARININ) İKTİSADI DALGALANMALAR VE KRİZLERE YAKINLIĞI VE AHİLİK ÖRGÜTLENMESİNİN ÖNEMİ

İktisadi dalgalanmalar, bir ekonomide üretim düzeyinde (milli gelir) çeşitli dönemlerde ortaya çıkan durgunluk (daralma), canlanma (genişleme) biçiminde ifade edilen hareketleri vurgulamaktadır. Bu hareketler sonucunda büyüme, işsizlik ve enflasyon gibi temel makro değişkenler yanında gelir dağılımı, kamu maliyesi dengesi, dış denge vb diğer değişkenler de etkilenmektedir.

İstikrar politikalarının amacı da bu dalgalanmaları yumuşatmak etkisini azaltmak olmaktadır. İktisadi dalgalanmalar, arz ve talep yanlı çeşitli faktörlere bağlı olarak değişmektedir ve bu dalgalanmaların tarihsel olarak hareket noktası 1929'da ABD ve İngiltere'de yaşanan ekonomik bunalım olmuştur. Klasik ve Keynesyen iktisatçılar dalgalanmaların nedenleri konusunda ayrı düşüncelere sahip olmaktadır. Toplam talepteki değişimler kanalıyla (keynesyenlerin görüşü) ekonomiye etkileri yanında, arz yönlü yaklaşımlar da bulunmaktadır (Yıldırım vd, 2007).

İstikrar programlarının içsel ya da dışsal sebeplerle ekonomide bozulan arz-talep dengesini yeniden kurmayı ve bunun yansıması olarak ortaya çıkan ekonomik problemleri (yüksek enflasyon, cari açık gibi) çözmeyi hedeflediği için, programların içerdiği politikalar talep yönlü ve arz yönlü politikalar olmak üzere iki grup altında incelenmektedir. Bu politikalar arasındaki fark, iyileşmenin talebi kısıtlayarak mı yoksa arzı genişleterek mi sağlanacağıdır. Talep yönlü politikalar fazla talep baskısını nihai talebi azaltarak düşürmeye çalışırlar. Bu politikalar geleneksel makroekonomik politikalar sayılan sıkı maliye, para ve kredi politikalarından oluşmaktadır. Ana hedef nihai talep düzeyini kontrol altına almaktır (Yıldırım vd, 2007).

Keynes 1929 krizinin önemli bir nedeni olarak toplam talepteki yetersizliklere vurgu yapmaktadır. Girişimcilerin gelecekteki karlılık oranlarını düşmesini beklemesi, yatırımları azaltmakta ve bunun sonucunda üretim azalmakta, üretimin azalması tekrar talep düzeyinin daha fazla düşmesine neden olmaktadır.

Kesin bir çizgiyle ayrılmamakla birlikte, arz ve talep yönlü politikalar arasındaki en önemli fark, arz yönlü politikaların çoğunlukla mikroekonomik özellikler taşıması ve sektörel öncelikleri dikkate alması, talep yönlü politikaların ise makroekonomik karaktere sahip olmasıdır Ayrıca arz yönlü politikaların talep yönlü politikalara göre daha uzun uygulama sürecine ihtiyacı vardır. Bu politikalar birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. Bir politika demetinin yarattığı olumsuz etkiler diğer bir politika demeti ile azaltılabilmektedir. Örneğin,

talep politikalarının üretim ve işsizlik üzerinde yarattığı deflasyonist etkiler, arz yönlü politikalar ile azaltılıp desteklenebilir (DPT, 2010).

Piyasa toplumu olarak nitelendirebileceğimiz modern ekonomik model ise yakın tarihlere dayanmaktadır. Geçmişin tarihsel toplumlari, piyasanın bir parçası değildir. Modern ekonomilerin geçmişten en önemli farkı ise yaşayan bir varlık olarak adlandırılabilen ve sürekli krizlere neden olan piyasaların toplumsal yapının önüne geçmiş olmasıdır.

19.yy. uygarlığı ile ortaya çıkan piyasa toplumunun diğer tarihsel toplumlardan kırılma noktası işte bu toplumun piyasanın parçası haline gelmesi olmaktadır. Çünkü bir kez piyasa sistemi emek, toprak ve paranın metalaşması üzerinden kurulunca, devlet ve toplum da piyasa güçlerinin emirlerini kabul etmek zorunda kalacaktır (Lacher, 2009:94).

Piyasa toplumunda ortaya çıkan sosyoekonomik sorunlar sürekli olmakta ve bu nedenle iktisat politikaları kanalıyla arz ve talep yönlü düzenlemelere olan ihtiyaç devam etmektedir. Bu açıdan iktisat politikaları özellikle her dönemde önemini korumaktadır. Wallerstein (1983: 78) bu noktada tarihsel kapitalizmin bunalımının esas nedeni olarak kâr amacıyla her şeyin metalaştırılması yanında bu metalaştırmaya yönelik baskının denetimsizliğine de vurgu yapar:

"... tarihsel kapitalizm tam da, sınırsız sermaye birikimi peşinde, Adam Smith'in insan için "doğal" olduğunu ileri sürdüğü ama tarihsel olarak hiçbir zaman var olmayan duruma yaklaşmaya başlaması nedeniyle bunalımdadır. "[İnsanlığın] değiş tokuşa, takasa ve bir şeyi alıp ötekini vermeye olan yatkınlığı", el değmemiş alanlara ve bölgelere girmiştir ve metalaşmayı yaygınlaştırma yönündeki baskı görel olarak denetimsizdir."

Tarihsel olarak ortaya çıkan Ahi örgütlenmesi bu vurgulamalar ışığında kapitalist ahlakın "homoeconomicus" bireysel çıkar anlayışı yerine ekonomik çabalarda birliktelik ilişkisini öne çıkaran yapısı ile bir yaşam etiği ve pratiği sunması bakımından modern insan için oldukça dikkat çekici olmaktadır. Bu öneri, bireysel düzeyde mutluluk kadar toplumsal güvenliğin ve barışın sağlanması bakımından da anlamlı olmaktadır.

Modern ekonominin en önemli sorunu bu nedenle aşırı kar elde etme güdüsünün de etkilediği geleceğe yönelik bakış açısı olmaktadır. Karamsar düşünceye sahip olmak yatırımları azaltırken, kar oranlarındaki artışlar aşırı yatırım yapılmasına ve bunun sonucunda bu çoğu zaman krizlerin ortaya çıkmasında da önemli bir belirleyici olmaktadır.

Ahilik ekonomisi bu noktada aşırı kazanç peşinde koşan "homoeconomicus" insanının (bireysel çıkarlarını temel unsur olarak gören) yerine ölçülü olan, toplumsal faydayı bireysel faydanın önünde görüp esas amacın sadece maddi olana yönelmediği bir ekonomiyi vurgulamaktadır. Bu ekonomide girişimcilerin çabası geleceğe yönelik daha fazla kar elde etme amacı doğrultusunda belirlenmemektedir.

Bütün bunlardan hareketle Ülgener (1981:88), Anadolu'da tasavvufla "esnaflaşma"nın aynı dönemde çıktığını düşünmektedir. Yukarıda zikredilen nedenlerden ötürü tarikat kitlesi daha çok tüccar değil esnaftan oluşmuştur. Ticaretin övüldüğü dönem sona ermiş, parlak ticari dönem ortadan kalkmış, 'Pazar' övülen değil yerilen bir mekân olmuştur. Ülgener'e göre İslam tüccarın dini, tasavvuf ise esnafın dünya görüşüdür. Esnafın zihniyet oluşumu tasavvuf tarafından sağlanmıştır (Arslan, 2010:60).

Ahilik ekonomisinde bazı unsurlar modern otomatik stabilizatörler (düzenleyiciler) olarak ta düşünülebilir. Esnaflar arası yardımlaşma, toplumda gelir olanakları az olan kesimlerin desteklenmesi vb talep yetersizliği durumunda, gelir olanaklarının artmasına imkan vererek azalan talebi telafi edebilecektir. Ekonominin genişleme aşamasında ise, fazla talebin azaltılması açısından, gelirin çeşitli amaçlarla kullanılması öne çıkmaktadır.

Ahilik kurumu, toplum çıkarlarını ferdi çıkarların üzerinde gören 'ben' duygusundan ziyade 'biz' duygusuyla hareket eden düşünce sisteminde bir insan tipi yetiştirmiştir. Bu sayede toplumu oluşturan fertlerin birbirini rakip olarak değil de, dayanışma ruhu içinde "birlikte varolma" düşüncesi ekseninde uyumlu ve huzurlu bir toplum modeli ortaya koymuş ve bunun sonucunda da büyük çalkantılar olmadan yaşayabilen bir toplumsal yapı kurulabilmiştir (Solak, 2009:32).

Öyle ki Ahi birliklerinde "Can ve Mal Ortaklığı" şeklinde ifade edilen dayanışma duygusu o kadar ileriye götürülmüştür ki, ahilerin kazançlarının geçimlerinden arta kalan kısımlarını bütünüyle fakirlere ve işsizlere yardım için kullanmaları başlı başına bir ahlak kuralı haline gelmiştir (Öztürk, ss:7). Orta sandıklar bu dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini teşkil etmektedir. Bu orta sandıklar, günümüzdeki sosyal güvenlik kurumlarının adeta habercisi olmuştur. Bu sandıklar üyeleri için, hastalık, sakatlık, yaşlılık ve ölüm gibi sosyal risklere karşı aynı ve nakdi yardım şeklinde belirli bir gelir güvencesi teşkil etmiştir (Mahiroğulları, 2008:147). Bu açıdan orta sandıklar özellikle modern ekonominin son yıllarda geliştirdiği işsizlik sigortası sisteminin de basit bir ön modeli olarak görülebilir.

Ahiliğin en önemli iktisadi fonksiyonlarından bir diğeri de, üretilen malın piyasa fiyatının tespitine yönelik "narh" koyma işlevidir. Esnafın imal ettiği mal için fiyat yükseltme talebi olur ise, o mesleğin yöneticilerinden oluşan fiyat tespit komitesi, o malın üretim sürecinde geçirdiği tüm aşamaları, katma değerleri ve işçilik giderlerini hesaplayarak o malın piyasa talep fiyatını tespit ederlerdi. Bu sayede yüksek ve spekülatif kazanç yolları engellenmiş; diğeri taraftan da tüketicinin ucuz mal edinmesini sağlamıştır (Mahiroğulları, 2008:150). Bu nedenle modern ekonominin enflasyona yönelik karmaşık çözüm arayışlarına göre daha pratik bir çözüm sunmasıdır.

Ahilikteki ahlak ve iktisat anlayışı sanatkârların işlerini benimsemelerini ve bu işleri yerine getirirken bir yük olarak değil bir zevk olarak algılamalarını sağlamıştır. Bu düşünce ve algı sayesinde o zamanın Türk toplumunda sanayi alanında üretici ile tüketici arasında ayrı bir haksız kazanç elde eden komisyoncu sınıfının ortaya çıkmasını önleyerek piyasa arz ve fiyatı konusunda dengeli bir fiyat mekanizması oluşmuştur (Tatar&Dönmez, 2008:200). Bunun yanında ahilik günümüz kooperatiflerinin bazı fonksiyonlarını üstlenerek üyelerine "imalat kooperatifçiliği" mantığı ile ucuz hammadde temini yoluna giderek az önce belirtmiş olduğu amaç ekseninde girişimlerde bulunmuştur (Mahiroğulları, 2008:151).

Ahi cemiyetleri ve Devlet, üretimde ve pazarlamada denetim organlarını sıkı tutarak, kural dışı hareket edenlere caydırıcı nitelikte cezalar vermek suretiyle, tüketicinin üretici tarafından güven duygusunun zedelenmesine ve aldatılma duygusunun dahi akla getirmesine mani olmaya çalışmışlardır. Böyle bir teşkilatlanma ve çalışma düzeni, Türk esnafının Anadolu'da iktisadi iktidarı ele geçirmesinde ve güçlenmesinde etkin bir faktör olmuştur (Öksüz, 1993:28).

Bu açıdan bugün modern ekonomide TL-Döviz kurlarındaki dalgalanmalardan en fazla küçük ve orta ölçekli işletmelerin etkilendiğini görmekteyiz. Temelde esnaf ve sanatkarlar birliği şeklinde bilinen ahiliğin kümelenme olgusunu sürekli vurgulaması ve uygulaması, işletmelerin hem haksız ve adaletsiz bir rekabet ortamına maruz kalmamasına hem de uluslar arası arenada yaşanan konjonktürel dalgalanmalara karşı daha güçlü bir yapı içerisine girmesine sebep olacaktır.

3. İKTİSADİ DALGALANMALARDA ARZ YÖNLÜ ŞOKLAR VE ÜRETİM FAKTÖRLERİNİN ETKİN KULLANILMASI AÇISINDAN AHİ ÖRGÜTLENMESİ

Üretimde çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan arz yönlü şoklar da iktisadi dalgalanmaların önemli bir nedeni olmaktadır. Modern ekonomide özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanan ortodoks ve heteredoks istikrar politikalarının başarısızlığı son yıllarda

ekonominin prodüktif kaynaklarını harekete geçirmeye yönelik arz yanlı istikrar politikalarını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda istihdamın artırılması için teşvikler, prodüktif faaliyetlerde vergi oranlarının düşürülmesi, prodüktif amaçlı kredilerin artırılması vb. önlemlerle ekonomide arzın artırılmasıyla enflasyonun düşürülmesi amaçlanmaktadır (Parasız, 2002:165).

Arz yönlü politikalar reel mal ve hizmet hacmini artırmayı hedeflemektedir. Bu politikalar çok çeşitli olmakla birlikte genel olarak iki grupta incelenebilir: Birinci grupta üretim araçlarını (sermaye, emek vb.) daha etkin bir biçimde kullanıp kapasite kullanımını arttırarak üretim seviyesini artırmayı amaçlayan politikalar bulunmaktadır. Bu politikalar ile uygulanan fiyat ve kur politikalarının, monopollerin, vergi ve sübvansiyon politikalarının, ticaret kısıtlarının ekonomide yarattığı bozulmayı (distortion) düzeltmeyi amaçlarlar. İkinci grupta ise yeni kapasite oluşturarak ve uzun dönem tam kapasite-üretim dengesini, toplam talep genişlemesini de kontrol ederek kurmayı amaçlayan politikalar bulunmaktadır. Bunlar yatırım-tasarruf teşviklerini, eğitim ve teknolojik gelişmeyi içermektedirler (DPT, 2010).

Arz yönlü politikalar Ahi örgütlenmesinin felsefesinde üretim odaklı olarak yansımaktadır. Üretim, Ahiler için başlangıçta ticari amaçlardan çok ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan bir uğraştı. Letaif-i Hikmet adlı öğüt kitabında filozof Ahi Evran söz konusu gerçeğe şu şekilde dikkat çekerken aynı zamanda toplumsal işbölümüne de vurgu yapmaktadır:

"Yemek, içmek, evlenmek, mesken edinmek gibi birçok şeylere muhtaç olarak yaratılmış insan tek başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Durum böyle olunca demircilik, marangozluk gibi çeşitli meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi demircilik, marangozluk ve diğer bütün meslekler ve sanatlar da bir takım alet ve edevatla yapılabileceği için bu alet ve edevatı tedarik için de ayrıca çok sayıda insana ihtiyaç vardır. Bu bakımdan insan için gerekli olan bütün sanat kollarının yaşatılması ve bu işe yeterli miktarda insan yönlendirmek lüzumludur."

Ahi Evran'ın bu açıklaması, Adam Smith'in savunduğu serbest piyasa düşüncesinin sacayaklarından biri olan ünlü *işbölümü ilkesine*⁴ yüzyıllar önce vurgu yapıldığını göstermektedir. Bu ekonomik biçim ise piyasaların başıboş bırakıldığı kuralsız bir serbest piyasa sistemi olmayıp, düzenlemelerin önemli olduğu bir özellik taşımaktadır.

Ahi ekonomisi karşılıklı yardımlaşma ilkesine dayandığı için, ahi girişimcisi işini kurarken borçlanmanın biçimi ve borcun geri ödenmesi açısından daha az riske sahip olacaktır. Diğer yandan, ahi toplumunun gereksiz harcamalardan kaçınması, tüketiciler yönünden ortaya çıkan krizlerin önlenmesi açısından önemli olmaktadır.

İktisadi dalgalanmaları, üretimde ortaya çıkan değişime bağlı olduğu için aynı zamanda üretim faktörlerinin etkin kullanılması sorunuyla da ilişkili olmalıdır. Genişleme dönemlerinde üretim faktörlerinin aşırı kullanılması ve aşırı kapasite, daralma dönemlerinde ise yetersiz kullanımı ve bunun sonucunda işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır.

Ahilikte özel teşebbüs ve mülkiyeti kabul ederek, toplumsal ihtiyaçlarda devletin ulaşamadığı alanlarda kamu hizmetlerinin birlikler tarafından üstlenilmesinin savunulması, sermayenin atıl bırakılmayarak tam kapasite kullanımıyla, ekonomik hayatın sürekli canlı kalabilmesinin sağlanması ve savunulması, önceden çıkabilecek krizleri karşı Ahiliğin en doğal ve etkili bir tedbir yöntemi şekli olduğunu göstermektedir (Bayram, 2012:87).

⁴A.Smith'in 18. yüzyılda yazılmış olan "[Ulusların Zenginliği](#)" adlı kitabında en ünlü bölüm *işbölümüyle* ilgili olan ilk bölümdür. Smith burada iş bölümünün üretimi nasıl arttırdığını toplu işne üretimiyle ilgili bir örnekle açıklar. *"Tek bir kişi, yapılması için on aşaması olan bir işneden günde sadece on tane yapabilmektedir; Fakat her aşamayı yalnız bir kişi yapsa yani on kişi çalıştırılırsa, bir günde üretilen işne sayısı 4800'e çıkacaktır ama her biri her aşamayı yapsaydı sadece 100 işne üretilirdi."* Demektedir (bkz. www.wikipedia.org.tr).

Ahi toplumunda çalışmanın bir ibadet olarak görülmesi ve girişimcinin desteklenmesi iktisadi yaşamda durgunluk dönemlerinin daha az maliyetle aşılmasına yardımcı olacaktır. Diğer yandan Ahi toplumunda, çalışma zamanı kadar sosyal faaliyetlerin de gerçekleştirilmesi önemlidir. Bu modelde aşırı kar anlayışıyla, daha fazla çalışma güdüsü bulunmamaktadır.

Müdahaleci, düzenleyici, emredici ve müeyyide gücü ile geliri yeniden dağıttıran Ahi teşkilatları önemli bir işlev daha yüklenmiştir. Siftah yapan esnafın, siftah yapmayan meslektaşına müşteri göndermesi, karşılıksız yardımlar, işyeri açacak olanlara sermaye yardımı, vakıf kurmalara veya kurulu olanlara destek sağlama gibi, gerek ferdi gerek teşkilatlı harcamalar, gelirin sosyal adalet kavramından ayrı bir şekilde harcanmadığını göstermektedir (Öksüz, 1993:30).

Ahiliğin her bir üyesi, belirli kalite ve miktarda mal kullanarak aynı paralel de mal imal edip bunları satarlardı. Meslek ahlakına riayet edilmeyecek şekilde üretimin geliştirilmesi ve fazla kar sağlama çabalarına asla müsaade edilmeyerek aksine bir davranış gösterenlere de derhal çeşitli yaptırımlar ile cezalar verilirdi (Bayram, 2012:96).

Ahilik kurumunda meslektaşının/rakibinin malını kötülemek, taklit etmek veya diğerinin pazarını elinden alma yarışı asla yoktur. Ahilikte "ben siftahımı ettim, komşum henüz etmedi" diyerek müşterisini rakibine gönderen bir kanaatkarlık esastır (Durak&Yücel, 2010:159). Bu kanaatkarlık hissinin tohumu ahilikte "ben" değil "biz" duygusunun yerleşmesinden ileri gelmektedir. Mal-mülk ve parada paylaşımı esas alan böyle bir kültürde, geliri ve bereketi hiç bitmeyen asıl hazinenin ilim olduğu buradan daha iyi anlaşılmaktadır (Doğan, 2011:82).

Ölçülebilir kıymetlerin fert başına artması iktisadi büyümenin bir sonucu olarak ifade edilir. Meseleye bu yönüyle bakıldığında Ahi teşkilatlarının temel prensiplerinin israftan kaçınma, kaliteli mal üretme ve kaliteli insan gücü yetiştirme üzerinde olduğu görülmektedir. İsrاف ile mücadele ve kaliteli üretim sayesinde, hammadde ve yarı-mamul mallarda meydana getirilen tasarruf ve Türk mallarına karşı duyulan güven esasen ihracatın temelini teşkil etmiştir (Öksüz, 1993:28).

Ahiliğin asıl amacı, kapitalist sistemdeki gibi güçlünün zayıfı ezmesi değil, zengin ile fakirin, üretici ile tüketicinin, emek ile sermayenin, millet ile devletin birbirleriyle iyi münasebetler kurmasını savunmuştur (Bayram, 2012:85). Buradan toplumda sosyalist sistemlerin öngördüğü tek tip toplum modelinin savunucusu şeklinde yanlış bir düşünce kanısına varılmamalıdır. Şüphesiz Ahilik toplumda zengin-fakir, güçlü-güçsüz gibi sınıfların olduğunu ve olacağını ifade etmektedir. Ancak bu farklı toplum statülerinin ayrıışmayı değil, birlik olma duygusuyla huzur içinde yaşamayı esas alan bir toplum oluşması için toplumun bütün kesimlerine hitap eden bir sivil toplum kuruluşudur.

Diğer yandan Türkler, Anadolu'daki şehirlere yerleşirken bu bölgede el sanatları ve ticaret, özellikle Bizans'ın geliştirdiği loncalara bağlı Rum ve Ermenilerin tekelindeydi. Sanatkâr ve tüccar Türklerin, yerli tüccar ve sanatkârlar karşısında tutunabilmeleri, onlarla rekabet edebilmeleri, yalnızca aralarında bir teşkilat kurarak dayanışma sağlamaları; Bu yolla kaliteli ve dayanıklı mal yapıp satmaları ile mümkün olabilirdi. Ahi birlikleri, bu şartların tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

4. KRİZLERE KARŞI AHİLİK DAYANIŞMASI VE AHLAKI İLE ÇÖZÜM BULMAK

Piyasaların düzenlenmesi konusu son küresel krizin hemen hemen bütün etkilenen ülkeler için bıraktığı temel izlenim olmaktadır. Spekülasyon olgusu serbest piyasanın oluşumunda önemli bir yer tutmakta ve aşırı spekülasyonun bir kuralsızlık durumuna yol açtığı ve şeffaflığı ortadan kaldırdığı görülmektedir. 1929 krizini 2008 krizinden ayıran en önemli noktanın da bu olduğu söylenebilir. Dünya ülkeleri piyasayı izleme ve düzenleme faaliyetlerinin bir zorunluluk olduğu konusunda Atlantik'in her iki tarafında da ortak bir bakış açısı oluşmuş durumdadır (Sağlam, 2009:202).

Diğer yandan son büyük küresel krizde görüldüğü gibi küresel likidite fazlasının (krizin temel nedeni olarak görülmektedir) yetersiz finansal düzenlemelerin olduğu bir ortamda varlık fiyatlarında oluşturduğu *balonlar* spekülâtif faaliyetlerin artmasına yol açarken, tüketiciler de klasik iktisadın '*rasyonel insani*' olmadıklarını davranışlarıyla göstermişlerdir. Bu noktada kapitalizmin temel çelişkisi de gözler önüne serilmiştir. Kapitalizmin yapısal olarak sürekli kriz oluşturma mantığı, kapitalist üretimin gerçek engelinin bizzat sermayenin kendisi olduğu çelişkesine dayanmaktadır. Sermaye birikiminin kârlılığı azaltarak yeniden üretimi olanaksız kılması, yani kâr haddinin azalma eğiliminin kapitalist krizleri doğurmasıdır. İlk ağızda anlaşılabilir gibi gelecek bir biçimde, kârlılığın ana güdüleyici unsur olduğu bir ekonomik yapıda aynı zamanda kendi bağrında kârlılığı azaltan dinamikleri de barındırması kapitalizmin rekabet mantığında yatmaktadır (Tonak, 2009: 31).

Günümüzde siyasi, ticari ve iktisadi hayatın ahlaki temellerden uzak bir biçimde tamamen bencillik duygusuna tutsak bir biçimde yaşayan insanların pragmatist bir düşünce ekseninde birbirlerine karşı, aldatma, dolandırma, zulüm ve haksızlık etme duygularını yaşamaktan geri durmamaktadırlar. Temel referansları Kur'an ve Sünnet olan Ahiliğin bu yozlaşmayı bertaraf etmek ve günümüz modern insanının duygu, düşünce ve davranışlarını, siyasi, ticari ve iktisadi hayatlarında, doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik ve adaletli davranma noktasında bir duyarlılık oluşturma çabası içerisinde olduğunu görmekteyiz.

Bunun yanında Ahiliğin ekonomik anlamda yaşanan ve yaşanabilecek olumsuz gelişmeleri, içerdiği temel prensiplerin zamanın şartlarına uyarlayarak uygulanabilirliğini sağlayıp pasifize ederek siyasi-iktisadi anlamda sağlam ve güçlü bir devlet, ticari-ahlaki anlamda da güçlü bir millet olgusunu ortaya koyma fikri içerisinde şekillendiğini bilmekteyiz. Tamamen insan yetiştirme odaklı bir teşkilatlanma biçimi olan Ahilik, insanı ahlaki temeller çerçevesinde yetkinliğini sağlayıp yapmış olduğu bütün faaliyetlerde buradan hareketle girişimde bulunması gerektiği üzerinde durmuştur. Çünkü *vasıflı bir insan gücünün, iktisadi bakımdan büyümenin de gelişmenin de, imal edilen malın kalitesinin de, satılabilir olma özelliklerinin de ana motifini teşkil ettiğini* biliyoruz.

Bir ülkenin ilerlemesinde ve kalkınmasında ahlakın (maneviyatın) çok önemli olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Dünyevi hayat tarzını manevi(ahlaki) alanın içine alarak ortaya çıkan Ahilik, Max Weber gibi bir çok iktisatçıya ışık olmuştur. Max Weber'in yazmış olduğu "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu" adlı çalışmada iktisadi hayatta ahlakın egemen kılınmasını savunmasına Ahiliğin temel teşkil ettiğini görmekteyiz.

Ahilik, sanatla ahlakı birleştiren, işi kutsal, çalışmayı ibadet sayan, yardımlaşmayı esas alan, israftan kaçınarak etkin kaynak kullanımını öngören, mal ve hizmet üretiminde kaliteyi benimseyen, sosyal dayanışma ve yardımlaşmaya dayalı, mesleki gelişmeyi süreklilik ekseninde eğitimle pekiştiren bir ahlak anlayışını temsil etmektedir (Aydın, 2015:89). Yönetenle yönetilen, üreten ile tüketen velhasıl toplumun tüm dinamikleri üzerinde yönetme ve yönlendirme etkisi olan ahiliğin iş ve ticaret hayatına, siyaset arenasına ve iktisadi konjonktüre getirdiği düzenlemeleri yakından ele almak konumuzun mahiyeti gereği daha tutarlı ve değerlendirmeler ve önerilerde bulunmak için faydalı olacaktır.

"İhtiyaca göre üretim" fikri ekseninde bir taraftan esnaf ve tüccarın işsiz kalmaması diğer taraftan da aşırı üretimin doğuracağı bunalımın yaşanmaması için ahi birliklerinde hem üretimin hem de tüketimin sınırlandırılması düşüncesi de hep varolmuştur (Solak, 2009:13). Bu düşünce ahilik mensuplarının bir yandan kaynak israfına karşı çıktıklarının, bir yandan da fazla mal satıp daha fazla kazanç sağlama düşüncelerinin olmadığı en güzel örneğini vermektedir.

Ahilikte iş bölümüne de çok önem verilmiştir. Birlik mensuplarının yeteneklerine en uygun alanlarda çalışmaları, ayrıca ikinci bir işle uğraşmamaları için sürekli yönlendirilmişlerdir. İş bölümü ekonomik olduğu kadar bir ahlak problemi olarak ta ele alınmıştır. Bir kişinin sık sık

meslek değiştirmesi onun istikrarsız bir ruh hali içinde hareket ettiğini ve böyle kişilerin de Ahi olabilecek ruh disiplinine uygun olmadığı düşüncesiyle teşkilat üyeliği için aday ise teşkilata alınmaz, teşkilatın içinde ise de derhal teşkilattan atılırdı (Öztürk, ss:6). Bu kısıtlama veya disiplin sanatkarın her yönüyle kendilerini işlerine vererek uzmanlaşmalarını sağlamıştır.

Esnaf Vakfı, Esnaf Sandığı veya Esnaf Kesesi olarak adlandırılan ve sermayesinin esnaftan mali güçlerine göre toplanarak oluşturulan yardım sandıkları ile hastalara, felakete uğrayanlara, ölenlerin yakınlarına yardımda bulunulur ve ayrıca borç isteyen esnafa borç para verilerek onların tefecilerin ellerine düşmesi önlenirdi (Solak, 2009:18-19).

Orta Sandığı, Esnaf Vakfı, Esnaf Kesesi ve Esnaf Sandığı gibi karşılıklı yardımlaşma sandığına sahip olan Ahi teşkilatları, bu sandıklar sayesinde durumu kötü olan üyelerine vergi ve benzeri yardımlar şeklinde bir sosyal güvenlik kurumu hizmeti sunmaktaydı. Sandıklardan artan paralar esnafa kredi(borç) şeklinde verilerek onların tefecilerin eline düşmeleri önlenirdi. Diğer taraftan esnafa lazım olan hammadde yine bu birlikler tarafından satın alınarak, karaborsa ve farklı fiyat oluşumlarının önüne geçilirdi (Bayram, 2012:88-89).

Bu açıdan Ahi Esnaf Vakfı, modern ekonominin borç krizlerine karşı başvurduğu IMF kaynaklarından çok daha etkin ve daha az maliyetli bir özelliğe sahip görünmektedir. IMF, ödemeler dengesi krizine giren ülkelerin tekrar sağlıklı bir ekonomik yapıya kavuşmaları sürecinde ülkelere finansal yardım sağlayan bir uluslararası kredi kuruluşudur. Kriz ekonomileri için önem taşıyan dış yardım IMF ile yapılan anlaşmalarla sağlanmaktadır. IMF-tipi istikrar programları olarak nitelendirilen ve ülkenin dış ekonomik dengesini düzenlemek için hazırlanan programlar; maliye, para ve kur politikalarından oluşturulmaktadır (DPT, 2010). Ancak IMF programlarının maliyeti fazladır ve ekonomide işsizlik, gelir eşitsizliği vb sorunlara neden olmakta ve kriz ekonomilerinin uzun bir dönem zorluklar içinde yaşamasına neden olmaktadır.

Ayrıca uygulanan bu politikaların başarısızlıkla sonuçlandığı, sosyal ve politik karışıklıklara neden olduğu iddia edilmektedir. Bu politikaların bürokratik-askeri-otoriter çizgide gerçekleştirilmesi dikkat çekmektedir. Çünkü bu istikrar politikaları reel ücretlerde düşüşü gerektirerek yükün özellikle ücretliler ve küçük işletmeler üzerine bindiği normal demokratik koşullara uygun olmayan politikalar olmaktadır. Bunun sonucunda toplam talepte sert bir düşüş yanında GSMH'da bir daralma söz konusudur (Parasız, 2002:138).

Diğer yandan en gelişmiş hukuk ve ekonomi sistemine sahip olan ABD'de son büyük krizin başlaması ise ironik olmaktadır. ABD, dünyada gelir dağılımının bozukluğu bakımından ön sıralarda yer alarak, toplumun büyük bir borç yükü ile kredi tuzağına düştüğü bir devlet olarak dikkat çekmiştir. Bu borçluluk, bankalar aracılığıyla bir kurumdan diğerine aktarılırken aslında tüm ekonomik sistem risk altında kalmıştır. Ancak, saklanan gerçekler ortaya çıkmaya başlayınca, denetim yetersizliğiyle birlikte serbest piyasa sisteminde aslında tam rekabetin olmadığı da anlaşılmıştır.

Sorun, normal kar elde etme arzusu dışında çeşitli finansal araçların kuralsız biçimde kullanılarak haksız kazanç elde etmek çabasından başka bir şey değildir. Yani kriz aslında basittir. Ekonomi-Ahlak ilişkisinin ortadan kalkmış olması ve en gelişmiş hukuk sisteminde bile sadece kuralların olmasının yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Ahilik kurumu işte bu noktada aslında krizin alternatifi olmaktadır. Kuralların sadece olması yetmez ama ona uymak aslında bir vicdan meselesi de olmaktadır. Bu kurum, çalışma hayatında disiplini ile öne çıkarken, kuralların bir kural olarak değil bir ahlak meselesi olarak algılandığı bir özelliğe sahiptir. Asıl amaç ise kar elde etmenin ötesinde elde edilen kazancın paylaşılma ilkesinin ağır basması ile bir toplumsal dayanışma örneği de olmasıdır.

Bugünün Türkiye'sinde bu kadar yoksulluk, yolsuzluk, işsizlik ve istikrarsızlıkların yaşanmasını sadece küresel gelişmelere entegre olamamanın bir ürünü olarak açıklamak tatmin edici bir açıklama değildir. Şüphesiz bu olumsuzluklar tablosuna bakıldığında zamanın şartlarına ayak uyduramamanın etkisi göz ardı edilemez. Ancak bunun yanında Türk toplumunun siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel açıdan temellerini oluşturan değerlerden ve ahlaki/adalet duygularından kopmasının da çok büyük etkisi olduğunu belirtmek durumundayız.

Diğer taraftan günümüzde rüşvet almak, taklidi mal üretmek, aşırı kazanç sağlama iç güdüsüyle haksız rekabet etmek, vergi kaçırmak, hayali ihracat yapmak, lüks tüketim yapmak gibi ferdi çıkarlar peşinde koşan insanların sorunlarını çözme çabasında olan ve bir türlü başarılı olamayan iş ahlakının ve etiğinin bu sorunları çözmek için yüksek öğretim kurumlarının müfredatına da konularak insanları bilinçlendirme çabası yeterli olmamaktadır. Bu gibi problemleri gücünü Kur'an ve Sünnet'ten alarak ahlaki temeller üzerinde inşa edilen Ahiliği zamanın şartlarına uyarlayarak silbaştan bir iş ahlakı ve girişimci misyonu oluşturarak bertaraf etme imkanının olduğu belirtilmelidir.

İsraftan kesin olarak kaçınan ve tüketimde aşırıcılığı önleyen Ahiliğin fonksiyonlarının bugün işletilmiyor olması ve buna mukabil de basın-yayın organlarının reklam v.s. gibi argümanlarla sürekli insanları tüketime teşvik etmesi, büyük ölçüde kaynak israfına yol açmaktadır.

5. İKTİSADİ GÜVENLİKLEŞTİRME SORUNUNA AHİ ÖRGÜTLENMESİNİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İktisadi güvenlikleştirme sorunu, güvenlik ihtiyacının iktisadi boyutuyla ilgili olmakta ve bu açıdan sosyoekonomik çeşitli krizler yanında güvenlik sorununu da kapsamaktadır. Modern ekonomiler bu sorunu çözümleyebilmek için harcamalarda bulunmaktadır. Ahi örgütlenmesi bu sorunu daha az maliyetle çözümleyebilmiştir.

Anadolu'nun ekonomik kriz döneminde (özellikle Moğol saldırısının yol açtığı belirsizlik ve yoksulluk) ortaya çıkan Ahilik kurumu, bu kargaşa döneminde bir sigorta rolü üstlenmiş hem de toplumsal ve ekonomik sorunlara uygulanabilir bir reçete sunarak, örnek bir sosyo-ekonomik model olmuştur. Ayrıca iş yerlerinde usta, kalfa, çırak münasebetlerini ve buna mukabil olarak içtimai ve iktisadi hayatı düzenleyen Ahiliğin, Anadolu'da il merkezlerinden köy merkezlerine kadar oldukça geniş bir coğrafyada uzunca bir süre kurulup gelişmesinde etkili olmuştur.

Ahilik, Anadolu'nun XII. ve XIII. yüzyıllarındaki kaos ortamında sanat ve meslek dünyasında yeni bir çığır açması yanında dış çevrenin türlü sarsıntıları, fırtınaları arasında sanat erbabının sımsıkı birleşmesine yol açmıştır. Bu yüzden, toplumsal örgütlenme biçimlerinin başarılı olabilmesi sadece ekonomik başarılarla bağlı olmamakta, aynı zamanda sosyal yaşam çevresinin düzenlenmesi de belirleyici olmaktadır. Ahiler ekonomik alandaki başarıları yanında güvenlik alanında da başarı sağlamışlardır.

Yörük'ün (2008) de ifade ettiği gibi, Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu istilaya başlayan Moğollara karşı en ciddi direnişin Türkmenler ile ahilerden geldiği bilinmektedir. Özellikle Kayseri ve Kırşehir gibi şehirlerin savunmasında gösterilen direnç ile Moğol saldırısının önüne geçmek ve Moğol nüfuzundan kurtulmak amaçlanmıştır.

Anadolu Selçuk Devletinin Moğol istilaları sırasında idaresinin zayıflaması döneminde veya yıkılışı sırasında ortaya çıkan otorite boşluklarını etkin bir şekilde doldurarak istikrarsızlığın yaşanmasına engel olan Ahi teşkilatları bu yaptıkları sayesinde büyük ve yıkıcı toplumsal buhranın yaşanmasına fırsat vermeden yönetimdeki değişimlerin (eskiden-yeniye) zararsız veya asgari düzeyde hasarlar ile atlatılmasını sağlamıştır. Ancak asıl fonksiyonlarının iktisadi olduğu, siyasi fonksiyonlarının ise yukarıda belirtildiği gibi zamanın şartlarına ve gereklerine

göre ortaya çıktığı, merkezi siyasi otoritenin güçlendiği dönemlerde bu fonksiyonlarını kaybettikleri unutulmamalıdır.

Anadolu Selçuk Devletinin idaresi zayıfladığı dönemlerde Konya Ankara gibi Anadolunun büyük vilayetlerinde Ahiler, buldukları şehirlerde ve etrafındaki kasaba ve köylerde asayiş ve düzeni sağlayarak; otoriter bir hükümet kuruluncaya kadar geçici hükümetler kurarak otorite boşluğunu devletin ve milletin bekası için etkin bir şekilde doldurmuş ve siyasi istikrarsızlığa yol açmadan şehirleri idare etmişlerdir (Atik, 2011:65-66). Özellikle bu otorite boşlukları Moğolların Anadoluyu tahakküm altına alma girişimleri sırasında yaşanmış ve ahilerde böyle dönemlerde yerel siyasal otorite olarak işlev görmüşlerdir (Özerkmen, 2004:72).

Zaman zaman polis teşkilatı gibi sorumluluklarda üstlenerek çevrenin asayişini sağlamak için gençleri şehir eşkiyalarına kullandıkları İbn Battuta tarafından belirtilmiştir (Atik, 2011:57). Bu gücünü teşkilat tecrübesinden alarak ortaya çıkaran ahiler belediye ve idari yönden kendi kendilerine yeterli hale gelmişlerdir (Bayram, 2012:95).

SONUÇ

Ahi Kurumunun, yüzyıllar öncesinden günümüze bıraktığı mirasın değeri iyi anlaşılmalıdır. Anadolu coğrafyasında ortaya çıkan bu özgün yapı, literatürde üzerinde çok fazla durulmayan ekonomi-ahlak ilişkisine dikkat çekerken, aynı zamanda bugünün hakim Ortodoks iktisat geleneğinde yine az tartışılan kurumsal ekonomi bağlamında özellikle ekonomi-kültürel yapı ilişkisinin önemini de vurgulamaktadır.

Yüzyıllar öncesine ait Ahilik kurumu, sanayi kapitalizminin yaşandığı modern dünyaya sahip olduğu üretim teknolojisi bakımından biraz uzak gibi gelse de, aslında değişen dünyada değişmeyen unsurun ekonomi-ahlak ilişkisi olduğunu bize hatırlatmaktadır. Çünkü son küresel krizin nedenleri düşünüldüğünde, aşırı kazanç peşinde koşma arzusu, denetlenemeyen finans şirketleri, gerçekleri saklayan kurumlar, toplumda adaletsiz gelir dağılımı, reel sektör ile finansal sektör arasındaki ayrışma karşımıza çıkmaktadır.

Geleceği iyi bir vizyonla görebilmek ve konjonktürel dalgalanmaların öncesinde bir önlem almak için tarihimizde muhteşem bir müessese olan Ahiliğin getirdiği uygulamaları bugünün şartlarına göre uyarlayıp geleceği bu anlayışlar ekseninde inşa etmek gerekmektedir.

Bu nedenle XIX. yüzyılda Avrupa sanayi ürünlerinin Osmanlı pazarına girmesiyle üretim ilişkilerinin istikrarını kaybetmesi ve buna mukabil Ahilik kurumunun kaybettiği fonksiyonunun tekrar kazandırılması ve hayata geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Arnakis, G. G.(1953). "Futuwwa Traditions in the Ottoman Empire Akhis, Bektashi Dervishes, and Craftsmen", *The University of Chicago Press Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 12(4), 1953, ss. 232-247.

Aydın, N. (2015). "The Essential References Of The Ahilik Value System in The Prophet's Sunnah", *Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit University*, 2(1): 87-104.

Arslan, M. (2010). "Ülgener'in Dikotomik Yönteminde Meslek Ahlakı ve Ahilik", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi Bahar 2010/1(1)* 55-77.

Atik, K. (2011). "Ahilik ve Siyaset", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (13): 57-73.

Bayram, S. (2012). "Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (21): 81-115.

Demir, G. (1993). "Ahilik: Çalışma, Bilim, Akıl, Ahlak", *Perpa Dergisi*, (22): 36-59.

- Doğan, H. (2011). "Günümüz İşletmeleri İçin Ahilik Kültüründen Örtülü Bilginin Gelişim ve Paylaşım Örnekleri", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, (4): 77-100.
- Doğan, K. C. (2015). "Ahilik Teşkilatı, Ombudsman ve Etik İlişkisi", *Global Journal Of Economics and Business Studies (GJEBS)*, 4(7): 28-36.
- Durak, İ. (2010). "Socio-Economic Effect of Akhism and Reflections Until Nowadays", *Süleyman Demirel University The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 15(2): 151-168.
- DPT, (2010). ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/politika/bahcecis/istikra2.pdf - (et: Nisan 2014)
- Eraslan, İ. (2013). "The Economic History and Evolution Progress Of Industrial Clusters", *Electronic Journal Of Social Sciences*, 12(45): 171-197.
- Erbası, A. & Ersöz, S., (2011)., "Ahilik ve 4C Pazarlama Karması İlişkisi: Tarihî Perspektiften Bakış", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 59.
- Kaya, A. "Anadolu'nun Türk ve İslam Yurdu Haline Gelişinde Ahilerin Rolü ve Önemi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29): 547-561. www.sosyalarastirmalar.com Erişim Tarihi: 01/09/2015.
- Kızılar, H. (2015). "Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 408-423.
- Lacher, H. (2009). "Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi (21 Yüzyılda Karl Polanyi'yi Yeniden Okumak)", *Derleyenler: Buğra, A., Ağartan, K., (2009). İletişim Yayınları, İstanbul.*
- Mahiroğulları, A. (2008). "Selçuklu/Osmanlı Döneminde Kurumsal Bir Yapı: Ahilik/Gedik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik İşlevleri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (54): 139-154.
- Metin, C. (2002). "Ankara'da Ahiler Yönetimi (1290-1354) Meselesi" *Türk Kültürü Dergisi*, Yıl: XI, Sayı: 472 (Ağustos 2002), 473-485.
- Öksüz, E. (1993). "Ahilik Müessesesinin Sosyal Gelişmedeki Yeri ve Önemi", *İstanbul Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (24): 27-33.
- Özerkmen, N. (2004). "Ahiliğin Tarihsel-Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları-Sosyolojik Yaklaşım", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44(2): 57-78.
- Öztürk, N. "Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7): 1-12. <http://sbe.dpu.edu.tr/index/sayfa/2668/7sayi> Erişim Tarihi: 05/09/2015
- Parasız, İ. (2002), "Enflasyon Kriz Ayarlamaları", *Ezgi Kitabevi, Bursa.*
- Sancaklı, S. (2010). "Ahilik Ahlakının Oluşumunda Hadislerin Etkisi", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1): 1-28.
- Solak, F. (2009). "Ahilik Kuruluşu, İlkeleri ve Fonksiyonları", *İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.*
- Tatar, T. & Dönmez, M. (2008). "Zihniyet ve İktisat İlişkisi Çerçevesinde Ahilik Kurumu", *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 7(1): 194-202.
- Tonak, Ahmet E. (2009). "Krizi Anlarken" *Çalışma ve Toplum Dergisi* (2009:1), ss. 29-44.
- Turan, Sinan N. (2002) "Selçuklu ve Osmanlı Anadolu'sunda Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Gelişim Süreci", *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, S.52
- Wallerstein, I. (1983), "Tarihsel Kapitalizm", *Metis Yayınları, İstanbul.*

Yıldırım, E. (2008) "Serbest Piyasa Ahi Evranları: Anadolu'da Yükselen Yeni Kalkınma", Ahlakı Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 6, (16), 131-141.

Yıldırım, K., Karaman, D. & Taşdemir, M. (2007), "Makroekonomi", Seçkin Kitabevi, Ankara

Yörük, D. (2008). "XV. Yüzyılda Karaman Topraklarında Ahiler ve Ahi Vakıfları", 668.